ЭП

Подписан: Петров Александр Олегович
DN: C=RU, OU=Директор, O="МБОУ ""Чиричкасинская ООШ"" ЦИвильского района", CN=Петров Александр Олегович, E=chirichkasi@mail.ru
Основание: Я являюсь автором этого документа
Местоположение: место подписания
Дата: 2021.09.01 16:44:11+03'00'

Приложение
к адаптированной основной образовательной программе
образования обучающихся с умственной отсталостью
(интеллектуальными нарушениями),
утвержденной приказом
директора МБОУ «Чиричкасинская ООШ»
от 28 августа 2019 г. № 72

АДАПТИРОВАННАЯ РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

образования для обучающихся
с умственной отсталостью (интеллектуальными нарушениями),
вариант 1
предмет «РОДНАЯ ЛИТЕРАТУРА (ЧУВАШСКАЯ)»

составлена
учителем родного языка и литературы Матвеевой Н. И.

Срок реализации: 5 лет

Ăнлантарса пани

5-9 классенче уйрăммăн вĕрентмелли тăван (чăваш) литературин ĕç программине çĕнĕ стандартпа килĕшӳллĕн Н.Г.Иванова, Е.А.Майков çырса хатĕрленĕ чăваш шкулĕсенче 5-9 классенче чăваш литератури вĕрентмелли тĕслĕх программăна (2016 ç.) тĕпе хурса йĕркеленĕ:

Тăван (чăваш) литературине уйрăммăн вĕрентме 5-9 классенче 1-ер сехет уйăрнă.

Наци шкулĕнче тăван литературине вĕрентессин **тĕп тĕллевĕсем** çаксем:

1. Ятарлă тĕллевсем:

- чăваш халăх сăмахлăхĕпе çыруллă сăмахлăх хайлавĕсен чи паха тĕслĕхĕсемпе паллаштарни;
- ачасене сăмах ӳнерĕн пулăмĕсене тĕрĕс ăнланма,ăша хывма вĕрентни;
- шкул ачин тавракурăмĕпе тĕнчекурăмне аталантарма пулăшни, ачасен харкамлăх ăнне халăх педагогикипе эстетики, кăмăл- сипечĕпе философийĕ урлă çирĕплетме,хăйĕн харкамлăхне туйма пулăшни;
- шкул ачин кăмăл-сипет тата культура никĕсне – чи малтан, чăвашсен традициллĕ тĕнче ăнланăвне – пур енлĕн аталантарни;
- вулавпа вĕренӳ урлă илемлĕх ăнкарăвне, тĕрĕслĕх туйăмне тарăнлатса пыни;
- илемлĕ сăнарпа сăнарлăх пĕлĕвне туйма, хаклама хăнăхни, çыхăнуллă шухăшлава анлăлатса пыни.

2. Пĕтĕмĕшле тĕллевсем:

- ĕç хăнăхăвĕсене йĕркелени, вĕренекенсене ытти халăх литературипеи паллаштарни, справочниксемпе, энциклопедисемпе усă курма вĕрентн
- пуплев-хутшăну культурине аталантарни
- ачасен шухăшлавĕпе пултарулăхне аталантарни;
- общкство пурнăçĕн пулăмĕсене, кулленхи пурнăç тупсăмĕпе çыхăннă проблемăсенетарăннăн ăнланма пулăшни;
- тĕрлĕ предмет çыхăнăвĕсене пĕтĕмлетме вĕрентни;
- чăваш халăх сăмахлăхĕпе çырулла сăмахлăх хайлавĕсен чи паха тĕслĕхĕсемпе паллаштарни;
- сăмах ӳнерĕн пулăмĕсене тĕрĕс ăнланма, ăша хывма вĕрентни; вулавпа вĕренӳ урлă илемлĕх ăнкарăвне, тĕрĕслĕх туйăмне тарăнлатса пыни.

Шкул ачисем валли тăван (чăваш) литературине вĕренмелли кĕнекесем

1. Тăван литература: вĕренӳпе вулав кĕнеки. 5 класс валли. Н.Г.Иванова çырса-пухса хатĕрленĕ. - Шупашкар. Чăваш кĕнеке издательстви, 2019.
2. Тăван литература: вĕренӳпе вулав кĕнеки. 6 класс валли. Н.Г.Иванова çырса-пухса хатĕрленĕ. - Шупашкар. Чăваш кĕнеке издательстви, 2017.
3. Тăван литература: вĕренӳпе вулав кĕнеки. 7 класс валли. Н.И.Степанова, П.Н.Метин çырса-пухса хатĕрленĕ. - Шупашкар. Чăваш кĕнеке издательстви, 2019
4. Тăван литература: вĕренӳпе вулав кĕнеки. 8 класс валли. В.П.Станьял, Е.А.Майков, О.А.Вишнева çырса-пухса хатĕрленĕ. - Шупашкар. Чăваш кĕнеке издательстви, 2019.
5. Тăван литература: вĕренӳпе вулав кĕнеки. 9-мĕш класс валли. В.П.Станьял, Е.А.Майков, О.А.Вишнева, Г.Л.Никифоров çырса-пухса хатĕрленĕ - Шупашкар: Чăваш кĕнеке издательстви, 2020.

Вĕренӳ курсне вĕренӳпе методика тата информаци енчен тивĕçтерекен литература

1. Антонова З.С. Чăваш сăмахлăхĕн вĕрентӳ меслечĕсем:чăваш шкулĕн 5-11 класĕсенче вĕрентекенсем валли. – Шупашкар: Чăваш кĕнеке издательстви, 2006.
2. Антонова З.С. Лирикăллă хайлавсене шкулта вĕрентесси. Теори тата методика. – Шупашкар, 2005.
3. Вишнева О.А. Чăваш литературине 5-мĕш класра вĕрентесси: тестсемпе кроссвордсем. – Шупашкар: Çĕнĕ Вăхăт, 2009.
4. Вишнева О.А. Чăваш литературине 6-мĕш класра вĕрентесси: тестсемпе кроссвордсем. – Шупашкар: Çĕнĕ Вăхăт, 2009.
5. Вишнева О.А. Чăваш литературине 7-мĕш класра вĕрентесси: тестсемпе кроссвордсем. – Шупашкар: Çĕнĕ Вăхăт, 2009.
6. Вишнева О.А. Чăваш литературине 8-9-мĕш классенче вĕрентесси: тестсемпе кроссвордсем. – Шупашкар: Çĕнĕ Вăхăт, 2008.
7. Иванова Н.Г. чăваш литературине вĕрентес ĕçри çĕнĕлĕхсем: вĕренӳ пособийĕ. – Шупашкар, 2006.
8. Иванова Н.Г. Чăваш литературине вăтам шкулта вĕрентессин хăш-пĕр ыйтăвĕсем: вĕренӳ пособийĕ. – Шупашкар, 2004.
9. Родионов В.Г. Чăва литературине вăтам шкулăн аслă клаĕсенче вĕрентесси. – Шупашкар: ЧР Вĕрентӳ институчĕ, 2006.
10. Тăван литература. Тĕслĕх программа: чăваш шкулĕн 5-9 класĕсем валли. Чăваш Республики Вĕренӳ тата çамрăксен политикин министерстви; Н.Г.Иванова, Е.А.Майков хатĕрленĕ. – Шупашкар. Чăваш кĕнеке издательстви, 2016.
11. Федоров Г.И. Сăнарлă сăмах шыравĕ. – Шупашкар, 1996.
12. Федоров Г.И. Чăваш литературин сăнарлă пуплев теорийĕ: методика кăтартăвĕсем. – Шупашкар, 1994

Шкул ачисене усă курма сĕнекен литература

1. Килти вулав кĕнеки: 5-мĕш класс валли. Н.Г.Иванова çырса-пухса хатĕрленĕ. – Шупашкар: Чăваш кĕнеке издательстви, 2014.
2. Килти вулав кĕнеки: 5-мĕш класс валли. Н.Г.Иванова, Е.Г.Крышкина пухса хатĕрленĕ. – Шупашкар: Чăваш кĕнеке издательстви, 2007.
3. Килти вулав кĕнеки: 6-мĕш класс валли. Н.Г.Иванова, Е.Г.Крышкина пухса хатĕрленĕ. – Шупашкар: Чăваш кĕнеке издательстви, 2007.
4. Килти вулав кĕнеки: 7-мĕш класс валли. Н.Г.Иванова пухса-çырса хатĕрленĕ. – Шупашкар: Чăваш кĕнеке издательстви, 2008.
5. Хушма вула: 8-мĕш класс валли. В.Е.Цыфаркин пухса хатĕрленĕ. – Шупашкар: Чăваш каĕнеке издательстви, 1993.

Интернетра усă курма сĕннĕ çăлкуçсем

http://chuvash.org/lib – Электронлă вулавăш;
http:// vulacv.blogspot.ru – Чăвашла вула;
http://yumah.ru – Чăваш юррисем, юмахĕсем, халапĕсем;
http://nbchr.ru (http://www.lib.cap.ru) – Чăваш наци библиотеки;
http://www.aksar.ru/ - Чăваш юррисем («Айтар», «Нарспи» спектакльсем, чăваш юмахĕсем вырăсла);
http://samahsar.chuvash.org/ - Электронлă сăмахсар.

http://cv.wikipedia.org – Википеди – ирĕклĕ энциклопедин чăваш уйрăмĕ.

Тĕрĕслев материалĕсем

Андреев В.В. Чăваш чĕлхипе литератури,сăмахлăхĕ, кульурипе историйĕ: тестсем, кăсăк ĕçсемпе ыйтусем. – Шупашкар,1977.
Димитриева Н.И. Чăваш сăмахлăхĕ. VIII – XI классенче вĕренекенсен пĕлĕвне тĕрĕслесси: тестсем. – Шупашкар, 1999.
Иванова Р.Г. 8-9-мĕш классенче чăваш литературипе ирттермелли тĕрĕслев ĕçĕсем. – Шупашкар, 2001.
Михайлова З.П. Чăваш литератури: 5-11-мĕш классенче вĕренекенсен пĕлĕвне тĕрĕслемелли тест пуххи. – Шупашкар: Чăваш Республикин Вĕрентӳ институчĕ, 1999.
Чăваш литератури: тĕрĕслев ĕçĕсемпе методика кăтартăвĕсем. В.И.Дмитриев хатĕрленĕ. – Шупашкар: ЧППИ, 1993.

Вĕренӳ результачĕсем
(мĕн пĕлмелле, мĕн пултармалла)

ВУЛАВ

Харкамлăх результачĕсем

- калаçас, тăнласа ăнкарас, ăнланса вулас енсене аталантарни;
- çыравçă ытларах пурнăçри чăн ĕçсене маар, хăй ăсланă пулăмсемпе геройсене сăнланса кăтартнине ăша хывни;
- илемлĕ хайлавсене вуласа тухнă хыççăн хăй вуланă кĕнеке çинчен каласа пани пани;

Предметсен пĕрлĕхлĕ результачĕсем:

- сисĕм-туйăм пултарулăхне ӳстерме пулăшни, таврари тĕнчене пĕлсе пынă май ĕçе йĕркелес хăнăхусем туянма хавхалантарни
- илемл литература ăслăлăх кĕнекисенчен уйрăлса тăнине ĕнентерме пултарни;
- юратнă çыравçăсем, геройсем çынсен пурнăçне, шухăш- кăмăлне, чун-чĕрине уçса панине ăша хывни;
- халăх сăмахлăхĕпе çырулла сăмахлăх жанрĕсене системăласа ушкăнлама пĕлни;
- пĕр темăпа тĕрлĕ позици пулма пултарнине ăнланни, вĕсенчен пĕрне суйласа илме е хăйĕн урăхла шухăшне палăртма пĕлни;
_ литература сăмах ăсталăхĕ пулнине, вăл пурнăça пĕтĕмлетӳллĕ тишкерсе, пĕр-пĕр темĕн (проблемăн) паллăрах енĕсене вăйлатса катартнине палăртма пĕлни;
- тăван литература шалашенче проектсем пурнăçланă май вĕренӳ задачисене лартма, проблемăна татса памалли çул-йĕре тупма пĕлни;
- тăван литература халăхĕн сăнарлă вĕрентĕвĕ пулнине ăса хывни, çыравçăсен курăмлă-сăнарлă шухăшне пĕтĕмĕшле логикăллă шухăшлав системине кĕртни, сăлтавласа каласа пама пултарни;
- тĕп ыйтăва тата хушма ыйтусене палăртни, малтанлăх шухăшĕсене калани, ĕçе тунĕ чухне харпĕр хăйне тĕрĕслесе тăни, ĕç результачĕсене ăнланса хак пани;

Предметăн пайрăм (ятарлă) результачĕсем:

- хайлавсенче çыравçă ытларах чăн пурнăçри фактсене мар, хăй шухăшласа кăларнĕ геройсемпе пулăмсене пурнăçри пек сăнласа кăтартнине ăнланни;
- илемлĕ хайлав темипе тата тĕп шухĕшне палёртма пĕлни**;**
-сăнарсене уйрăммăн сăнлама (сăнĕ-сăпачĕ, ĕçĕ-хĕлĕ, шухăшĕ, кăмăлĕ, тыткаларăшĕ, пуплевĕ) пĕлни;
- хайлав тытăмне (ĕç пуçламăшĕ, ĕç аталанăвĕ, ĕç хĕрсе çитнĕ вăхăт, ĕç вĕçĕ) палăртма пултарни;

- сюжет (событисем, ĕçсемпе пулăмсен çыхăнăвĕ, персонажсем хушшинчи хирĕçӳ-тытăçу (конфликт), пейзаж, интерьер) курма хăнăху пулни;
- прозăллă тата сăвăллĕ пуплев текстне чухлама пĕлни;

КАЛАÇУПА ÇЫРУ ĂСТАЛĂХĔН РЕЗУЛЬТАЧĔСЕМ

Харкамлăх результачĕсем:
- калаçас, тăнласа ăнкарас, ăнланса вулас енĕсене аталантарни, калаçăва тикĕс, уçăмлă, таса тума хăнăхни;
- вуланине каласа пани;
- текст тăрăх калаçу чĕлхи, илемлĕ литература чĕлхи, официаллă стиль уйрăмлăхĕсене палăртма пултарни;
- сăмах вĕççĕн тĕрлĕ темăпа калав, сăнлав, ăслав мелĕпе каласа пама хăнăхни;

Предметсен пĕрлĕхлĕ результачĕсем:
- шухăша сăмах вĕççĕн каласа пама, пĕтĕмлетме, харпар хăй шухăшне татăклăн та уççăн пĕлтерме, тĕслĕхсемпе çирĕплетме, юлташсене тимлĕн итлеме хăнăхасси;
- илемлĕ хайлавăн ансат, кăткăс, цитатăллă планĕсене сăмахпа каласа тата çырса тăвасси;
- стена хаçатне заметка, хаçат-журнала корреспонденци çырни;
- вĕренӳ кĕнекисенчи тата хушма литературăри ăнлантарусемпе, словарьсемпе тата энциклопедисемпе усă курма хăнăхтарасси.

Предметăн пайрăм результачĕсем:
- вуланă илемлĕ хайлава (текстăн), спектакльпе фильма, телефильма хак пама вĕреннине аталантарни;
- пулса иртнĕ ĕçе-хĕле, вуланă халăх сăмахлăхĕн тĕслĕхĕсене, илемлĕ хайлава литература теорийĕн пĕлĕвĕсемпе усă курса хаклама хăнăхни (ăслава аталантарни);
- сăмах майлашăвĕсен пĕлтерĕшĕсене ăнланма пĕлнине лайĕхлатни, вĕсемпе пуплевре усă курма хăнăхнине аталантарни;
- сасăсене, вĕсен майлашăвĕсене (интонации, тембр, пауза, пусăм) тĕрĕс калани, вулас, палăртуллĕ (пăхмасăр илемлĕ) вулас хăнăхусене çирĕплетни;
- юптарăва, юмаха, калава инсценировка çырас никĕсе (диалог, монолог, полилог, режиссер ремарки ăнлавсем) аталантарни, пысăк мар текст тăрăх киносценари çырни.

Программа содержанийĕ

5 класс

ИЛЕМЛĔ САНАРЛĂХ ТĔНЧИ (КӲРТĔМ УРОК) (1 сехет)

Илемлĕ литература ăслăлăх кĕнекисенчен уйрĕлса тăни. Юратнă çыравçăсем, геройсем. Кĕнекесем çынсен пурнăçне, шухăш-кăмăлне, чун-чĕрине уçса пани. Халăх сăмахлăх.пе çырулла сăмахлăх, вĕсен жанрĕсем.

САВĂ-ЮРĂ ЯНĂРАТЬ ЮРЛАМА ПĔЛСЕН КĂНА (3 сех.)

Вуласа вĕренме: «Ака тумалла»: «Ят пĕлмелле»: «Пӳрнесем» («Пĕрре_пĕрелллĕ»): «Ан йĕр, хĕрĕм, ан йĕрех…»: «Пысăк пул», «Хĕвел, тух…»: «Касрăм-касрăм…», «Кукамисен ялĕнче».

Вуласа паллашма: Тупмалли юмахсем. Ваттисен сăмахĕсем.

Килте вулама: «Кашкăр, упа, тилĕ».

Асамлă юмахсем. Асамлă юмахсем паттăрла ĕç-хĕлпе кăсăклантарни, вĕсенчи приключени мелĕ (умри тĕллеве пурнăçлама тĕп геройсем нумай йывĕрлăхсем тӳссе ирттереççĕ).

ЧӖР ЧУНСЕМ – ПИРӖН ТУССЕМ (5 сех.)

Чӗр чун - çут çанталӑк пайӗ, пурнăç çыхăнăвӗн пӗр сыпăкӗ. Ачасене чӗр чунсене юратма вӗрентесси. Ăшă, çепӗç, таса туйăмсене аталанма чӗрӗ чунсем пулăшни.

Вуласа вӗренме

М.Трубина. «Чăхпа кушак»

Н.Ишентей. «Чӗп хуралӗнче»

Килте вулама:

Лидия Сарине. «Урăх сурт».

Ăсталăхпа илем тӗнчи. Сăмах - сăнарлă пуплев никӗсӗнче выртакан тӗп ӗç хатӗрӗ. Сăвă-калаври сăмах илемлӗ те çепӗç, янăравл та витӗмлӗ пулса пыни. Илемлӗ текстăн тӗрлӗ мелӗ: сăвăри сăнлав, прозăри калу, драмăри диалог.

ТĂВАН КИЛ – ЫЛТĂН САПКА (4 сех)

Ача кил-йышра ӗс панă май аталанса пын. Тăван кил-йышри ырă тӗслӗх вырăнӗ, хавхалантарăвӗ. Тăван кил - ăсталăх вырăнӗ, кил ёшши, чун ăшши. Сапăрлăх. Сăпайлăх. Типтерлӗх.

Атте-анне - кил ăшши. Тăван кил - тăван йăва. Ашшӗ-амăшӗ ача-пăчана ырă кăмăллӗă, ăслă-тăнлă çын тăвас тесе тăрăшни. Чи çывăх тăвансен (пичче, аппа, шăллăм, йăмăк, асатте асанне, кукаçи, кукамай. мучи) юратăвӗ, вӗсем пӗр-пӗрне пулăшса пурăнни.

Вуласа вӗренме:

Ю. Скворцов. «Амаçури анне»

Г.Волков. «Ăслă ача»

Вуласа паллашма:

Георгий Ефимов. «Кам пулă янă вара кунта?»

Килте вулама:

Валентина Эльби. «Анне»

ВĂЙЛИ ÇУК ТА ЭТЕМРЕН (1 сех.)

Этем хăйӗн тăрăшулăхӗпе, ăс-хакăлӗпе, тавçăрулăхӗпе çут тӗнче хуçи пулса тăни. Чăваш халăхӗн маттур ывăлӗсемпе хӗрӗсем çинчен пӗтӗмлетсе калани. Халăх паттăрӗсем литература сăнарӗсем пулса тăни.

Вуласа вӗренме:

П.Афанасьев. «Кăйкăр»

Вуласа паллашма:

Эльвира Кузнецова. «Петр Егоров архитектор»

Килте вулама:

Анна Николаева. «Ывăлăм çинчен»

Ăсталăхпа илем тӗнчи. Илемлӗ хайлавра ӗçсене кăтартса пымалли йӗрке (сюжетпа фабула). Вăл сăнара (героя) тӗрлӗ енчен уçса пама кирли. Сăнар - хайлавăн тӗп шăнăрӗ.

Чăн пулнине илемлетсе кăтартмалли мелсем: герой характерӗ, герой тата лару-тăру, сюжет.

ЫР ÇЫН ПУЛАССИ АЧАРАН ПАЛЛĂ (6 сех.)

Хайлавсем çын пурнăçне, ӗçне-хӗлне тӗрлӗ енчен кӗтартни, мал ӗмӗтлӗ, таса чунлă пулма вӗрентни. Хайлавсенчи ырă тата сивлек сăнарсем вулакана шухăшлама хистени.

Вуласа вӗренме:

А.Галкин. «Икӗ сăнлă пурнăç», «Çӳпӗ» юптарусем.

М.Карягина. «Слива вăрри»

В.Степанов. Эксклюзивлă сăвăм.

Килте вулама:

Николай Айзман? «Хăшĕ суять».

Ăсталăхпа илем тĕнчи. Мĕн вăл кулăш? Кулăш - начара тиркени, ырра ырлани. Калаçу мелĕ - шахвăртуллă, ытарлă диалог. Пĕр-пĕр юмахран, кĕске калавран диалог, инсценировка, сценка туса çырасси.

АСЛИ ĂСЛĂ, КĔÇĔННИ САПĂР ПУЛТĂР (5 сех.)

Ăрури çынсен çыхăнăвĕ. Ачасем аслисене хисеплеме, калание итлеме, йывăрлăхра пулăшма хăнăхса пыни, ĕçчен пулни, йывăрлăхсенчен хăраманни, пурнăç тӳнтерлĕхĕсемпе килĕшменни, чун-чĕре тасалăхне упрани.

Вуласа вĕренме:

Л.Сарине. «Цирк курма кайни».

Р.Сарпи. «Эпĕ тухатмăш карчăкпа паллашни».

Килте вулама:

Е.Осипова. «Хăвăртрахт çитĕнесчĕ»

Ăсталăхпа илем тĕнчи. Калав тĕсĕсем. Калавăн илемлĕх тĕнчи: калас тенине сăмахпа сăнарлă ӳкерчĕклĕн кăтартни, çырса кăтартнин тĕрлĕ варианчĕсем: характеристика, сăнлав, портрет: автор характеристики.

КИРЕВСĔР ЙĂЛА-ЙĔРКЕРЕН ХĂТĂЛАР (5 сех.)

Йăнăш çул çине тăрасран асăрхаттаракан, сывă пулма верентекен, халăх пурлăхне типтерле упрамалли, еçке-сикĕпе алхасмалла марри çинчен калакан хайлавсем. Киревсер йăла-йеркене хирĕç ăспа, чунпа, шухăш-кăмăлпа, ĕçпе кĕрешмелли çинчен сăнарлă калани.

Вуласа вĕренме:

Л.Мартьянова. «Ятсăр троллейбус»

Б.Чиндыков. «Аçу».

Килте вулама:

А.Галкин. «Йывăр чир»

А.Кипеч. «Ача çуртĕнче»

А.Ĕçхĕл. «Урхамах»

В.Тимаков. «Сывлăхпа чир».

ТИСКĔР ВĂРÇĂ АН ПУЛТĂР НИХĂÇАН! (3 сех.)

Вуласа вĕренме:

А.Алка. «Ырă ят»

С.Павлов. «Ача ваййи мар»

Килте вулама:

Л.Агаков. «Кăсăя»

Тылри, вăрçă хиренчи халăх паттăрлăхне, туслăхне, тăшмана курайманнине кăтартакан хайлавсем. Аслисемпе перле ачасем те çентерӳ кунне çывăхлатни. Вăрçă тискерлехе çын пурнăçне, ăс-халне, чун-черине амантса хăварни. Тăван çĕршыва хӳтелекен салтакăн хастарлăхĕ, вăл вилĕме хире-хирĕç тухса паттăрлăх çулне суйлани. Хайлав теми – хайлавра мĕн çинчен каласа кăтартни.

5 КЛАСРА ВĔРЕННИНЕ АСА ИЛСЕ ПĔТĔМЛЕТНИ (1 сех)

6 класс

1. **Литература – пурнăç тĕкĕрĕ. Кӳртĕм (1 сехет)**

Çут çанталăкпа çын – литературăн тĕп сăнарĕсем. Литература – пурнăç тĕкĕрĕ. Илемлĕ хайлавсем вулакан кăмăлне аталантарма пулăшни.

2. **Юрă – халăх чунĕ (2 сех.)**

Юрă-халахăн пысăк пуянлăхĕ, сăмахлăхăн вăйлă аталаннă, анлă саралнă тĕсĕ. Авалхи çынсем сăвă-юрăпа кулленхи пурнăça илемлетни.

а) *Халăх юррисем.*Халах юррисенче çынсен пурнăçĕ сăнланни.

Вуласа вĕренме: «Алран кайми аки-сухи», «Уй варринче», «Хурăн çулçи»

Килте вулама:

«Шăнкăр-шăнкăр шыв юхать те», «Серем пăсса вир акрăм»

Ăсталăхпа илем тĕнчи. Халăх юррисен сăнарлăхĕпе илемлĕхĕ.

ă) *Литература юррисем.* Юрă ăстисем: юрăçсем, юра сăвăлакансем,юрă кĕввине хывакансем.

Вуласа вĕренме: «Вĕлле хурчĕ». Илле Тукташ. «Хĕл илемĕ».

Вуласа паллашма: В.Урташ. «Сунат хушассăм килет». Ю.Сементер. «Ылтăнах пуль сирĕн аллăрсем»

Килте вулама: Ю.Плотников. «Лар, аннеçĕм, юнашар». И.Ивник. «Юрăçсем».

3. **Усал – утпа, ырри çуран çӳрет (7 сех.)**

Сын кăмăл-туйăмĕн пахалăхĕ: ăш пиллĕх, ырă кăмăллах, тӳрĕ чунлăх, юлташлăх.

Хайлавсенчи кăмăл-сипет ыйтăвĕсем:кахал, хыта чунлă, çăткăн, суеç, элекçĕ, мухтанчăк çынсене питлени.

Вуласа вĕренме: Митта Ваçлейĕ. «И мĕн пуян…», Юхма Мишши. «Сĕр улми аврипе мăян». И.Лисаев. «Чире парăнма çуралман».

Килте вулама:

Елен Нарпи. «Ултав»

Ăсталăхпа илем тĕнчи. Хайлаври хавха тата ытарлă кулăш.

4. **Çынна сума сăвакан хăй те сумлă пулакан (7 сехет)**

Сыннăн кăткас чун-чĕрине ăнланма, кирлĕ чухне пулăшма, ыра камăл-сипете ăша хывма тăрăшасси, аслисенчен ырă тĕслĕх илесси. Этем чысĕпе тивĕçĕ ӳнерсенче палăрни.

Вуласа вĕренме: А.Николаев. «Юра асламăшĕ». Е.Лисина. «Çăкăр чĕлли» калав. Л.Сарине. «Кукамай» калав.

Вуласа паллашма: И.Яковлев. «Ватăсемпе çамрăксем», «Вăрăпа амăшĕ» (юмах).

Килте вулама: О.Туркай. «Çерçисем», «Çулçă» (юмах).

Ăсталăхпа илем тĕнчи. Калав сюжечĕ тата герой характерĕ.

5. **Ырри – чуншăн, хитри – куçшăн (4 сехет)**

Аслисемпе ачасем пĕр-пĕрне ăнланса, пулăшса пырсан çеç ĕç ăнать, ырă сарăлать.

Вуласа вĕренме:

С.Шавли. «Вĕçкĕн Ваçça» сăвă

В.Элпи. «Илемлĕхе курма пӳрнĕ ача».

Этем лайăх е япăх пуласси ытти çынсемпе хутшăннинчен, ырăпа усала курма пĕлнинчен, ашшĕ-амăшне,халăха тивĕçлĕ пулма тăрăшнинчен килни. Чыс, тивĕç, сипет- çыннăн чи кирлĕ енĕсем, вĕсене аталантарма çамрăк çынна литература пулăшни.

Килте вулама: Елен Нарпи. «Тивĕç».

Ăсталăхпа илем тĕнчи. Ӳнер тĕсĕсем.

6. **Уркев ӳкерет – ĕçченлĕх çĕклет (2 сехет)**

Ĕç – пурнăç тыткăчи. Аслисемпе ачасем пĕр-пĕрне ăнланса, пулăшса пырсан çеç ĕç ăнать, ырă ят сарăлать.
Вуласа вĕренме: В.Петров. «Кăкшăм». Валери Туркай. «Ниме».
Вуласа паллашма: Ю.Силем. «Пылпа çăкăр». Ухсай Яккăвĕ. «Чăваш чунĕ».
Килте вулама: З.Нестерова. «Янттине хапсăнсан»
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Поэзи чĕлхи. Сăвă виçисем.

7.Пул ăслă, тавçăруллă (3 сехет)

Çут çанталăк панă ăс-хакăла, тавçăрулăха, тавра курăма аталантарса пыра тесен нумай вуламалла, сăнамалла, тĕпчемелле. Литература геройĕн ăс-тăнне, тавçăрулăхне хайлавсенче тĕрлĕ енлĕ кăтартса пани.
Вуласа вĕренме: И.Ахрат. «Юрлакан кĕленчесем». Ю.Сементер. «Вилĕме улталани».
Вуласа паллашма: Алексей Трофимов. «Элпи тĕрри», «Вăрттăнлăх».
Килте вулама: «Аслă хĕрарăм» (юмах). Г.Юмарт. «Çылăх мана». Л.Сачкова. «Шăпăрлан».
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Литература геройне сăнлани: диалог, мăнлатӳ, пĕчĕклетӳ, градаци, хирĕçлетӳ, юптарса калани.

8.Туслăх, тăванлăх, чăтăмлăх (3 сехет)

«Тус, юлташ хăвăнтан лайăхрах пултăр. Эсĕ ху та маттур пул» тени.. Тус-юлташран тĕслĕх илсе пĕр-пĕрне пулăшса пырасси. Тус-юлташ – çыннăн чи пысăк пуянлăхĕ, шанчăкĕ, телейĕ, тĕрекĕ. Илемлĕ литературăн этеме хитре те пултаруллă пулма вĕрентес тĕллевĕ.
Вуласа вĕренме А.Хмыт. «Рафик».
Вуласа паллашма: Г.Луч. «Икĕ ача туслашрĕç». В.Элпи. «Тус пулар».
Килте вулама: А.Галкин. «Арифметика мыскари».
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Драма тĕсĕсем, тытăмĕ.Хирĕç тăру (конфликт) драмăри ĕçсене аталантаракан никĕс.
Драма тытăмĕ: ĕç пуçламăшĕ, ĕç аталанăвĕ, хĕрсе çитнĕ вăхăт, ĕç вĕçленĕвĕ. Ĕç-пуç (действии, акт), ӳкерчĕк (картина), курăну (явлени).

9.Халăхшăн ырă ĕç туни – тивĕç, телей, савăнăç (3 сехет)

Сăмах ăсталăхĕ ырăпа усала уйăрма вĕрентни. Йывăрлăхсене çирĕп кăмăллă, мал ĕмĕтлĕ çын анчах çĕнтерни. Этем халăха юрăхлă çын пулас ĕмĕтпе пурăнни.
Вуласа вĕренме: В. Алентей. «Тăшман чеелĕхĕ». А.Галкин. «Чĕрĕ парне». В.Енĕш. «Пĕчĕк паттăрсем»

Вуласа паллашма: Е.Лисина. «Хĕле кĕрес умĕн».
Килте вулама: П.Афанасьев. «Çынна ырă ту». Л.Мартьянова. «Çуралнă кун».
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Хайлаври хавха. Паттăрлăх,çĕкленӳлĕх, черченлĕх, хурланупа синкерлĕх, кулăш, тăрăхлав, питлев хавхисем (пафоссем). Хайлавсенче çырса кăтартнин хăй евĕрлĕхĕ.

10. 6 класра вĕреннине пĕтĕмлетни (2 сехет)

7 класс

1.Литература – сăмах ӳнерĕ. Кӳртĕм калаçу (1 сехет)

2. Халăх сăмахлăхĕ (3 сехет)

а) Истори юррисем. Юрă 9-19 ĕмĕрсенче аталанни**,** халăх историйĕн паллăрах тапхăрĕсемпе çыхăнни.

Вуласа вĕренме: «Мамук ханăн пуçне варăнтăр!», «Хура халах куççулĕсем…», «Разин патша килнĕ тет», «Пире улпут çĕнес çук»

Вуласа паллашма: «Килĕ, çитĕ утлă паттăр», «Шурă Атăл çинче пурăннă чух», «Атьăр, тăрар, хĕç тытар».
Килте вулама: «Иван ĕпӳпе çамрăк сыхлавçă тата Калашник хуçа çинчен хунă юрă».
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Истори юррисем, вĕсен поэтики (сюжет, истории чăнлăхĕ, сăвă виçи, сăнарсен тытăмĕ, чĕлхе илемĕ).
ă) Вăйă-улах, хăна юррисем. Юрă этеме пурнăçри йывăрлăхсене çĕнтерме, халăх тытса пыракан ырă йĕркепе пурăнма вĕрентни, ырра малалла аталантарма пулăшни, телейшĕн кĕрешме хавхалантарни. Хăна, улах, вăйă юррисем янравлă, ăшă туйăмлă пулни.
Вуласа вĕренме: «Çĕмĕрт çеçки çурăлсан», «Çерем пусса вир акрăм», «Сар хĕр сиксе вăй калать», «Пирĕн урам анаталла», «Сакки сарă, сарлака».
Вуласа паллашма: «Уйăх çути çутă çутатать иккен», «Тăван сана – тав сана», «Улми лайăх-и…», «Саврăм сире»
Килте вулама:
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Çичĕ сыпăклă сăвă виçи. Юрă сăввисен пахалăхĕ: ансат сăнарлăх, хутламсем, мăшăрлăхсем, сăпатлантару. Аллитераципе ассонанс.

3 .Пусмăрпа тĕттĕмлĕхе хирĕç (3 сехет)
Ĕç халăхĕ пусмăрçăсене курайманни. Литература тăшманăн ирсĕр ĕмĕчĕсене кăтартни.
Хайлавсенче 18 ĕмĕрти чăваш ялĕ сăнланни.
Вуласа вĕренме: Çеçпĕл Мишши. «Иртнĕ самана», «Хурçă шанчăк», «Пуласси». Çемен Элкер. «Хĕн-хур айĕнче».
Вуласа паллашма: Ф.Павлов. «Судра»
Килте вулама: В.Туркай. «Чăваш тупи». М.Ухсай. «Кăра çилсем».
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Эпика тата лирика хайлавĕсен тĕп уйрăмлăхĕсем.

4. Ялан ăспа çӳресен ялти ватă ятламасть. (4 сехет)
Ĕçкĕпе иртĕхни этем пурнăçĕшĕн пысăк хăрушлăх пулнине кăтартни. Укçапа эрехе пула çын сăнĕпе те, кăмăлĕпе те улшăнса, тискерленсе пыни.
Вуласа вĕренме: Т.Мархви. «Хăнаран». Владислав Николаев. «Дипломлă тиха», «Пакша – уявра» юптарусем.
Вуласа паллашма: Д. Гордеев. «Чĕкеç йăвине ан салатăр». Ю.Силэм. «Пумилкке».
Килте вулама: Е.Нарпи. «Сылăхлă укçа». Г.Луч. «Кама пăхнă-ши?»
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Эпика хайлавĕсен уйрăмлăхĕсем. Çыннăн тулаш тата шалаш илемĕ.
5. Лайăх ят мултан паха (11 сехет)
Этем ăс-хакăлĕ – пуянлăх. Ас-хакăла куллен пухса пырасси. Литература – çын чунне, шалти тĕнчине уçса кăтартакан сăмах ӳнерĕ.
Вуласа вĕренме: Г.Луч. «Чун туйăмĕ». А.Лазарева. «Урок пуçланчĕ». М.Кипек. «Кайăк тусĕ».

Вуласа паллашма: Л.Мартьянова. «Калаç», «Хĕрсене». С.Шавлы. «Пӳрнепе тĕллесе». **:** Ю.Скворцов. «Славик». А.Кăлкан. «Каппайчăк пучах».
Килте вулама: Г.Ефимов. «Тăван уй-хирĕм…» А. Ĕçхĕл. «Çут çанталăк». В.Тимаков. «Аттемĕрсен сăваплă çĕрĕ».
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Хайлаври конфликт йĕрĕсем. Конфликтра сăнарсен витĕмлĕхĕ уçăлса пыни.Тулашри тата шалти хирĕçӳсем.

6.Пĕчĕк çыннăн пысăк чунĕ (4 сехет)
Ăс—хакăлпа чун-чĕре килĕшӳлĕхĕ. Савăнăçпа киленĕве, тарăхупа хурланăва палăртмалли мелсем. Çыравçăсем гуманизм ыйтăвĕсене çивĕччĕн хускатни, çынсен чун-чĕрине витĕмлĕн кăтартни. Чун тасалăхне ачаран упрасси.
Вуласа вĕренме: Ю.Скворцов. «Пушмак йĕрĕ». Илпек Микулайĕ. «Тимĕр» (роман сыпăкĕсем). Л. Мартьянова. «Пуçтахсем».
Вуласа паллашма: Е.Осипова «Ытлашши тĕрленчĕк».
Килте вулама: Трубина Мархви. «Ача чухнехи». Г.Краснов-Кĕçĕнни. «Кам ытларах айăплă?»
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Танлаштаруллă характеристика. Психологиллĕ сăнлăх. Ăшри монолог.

7. Çула тухсан юлташу хăвăнтан лайăхрах пултăр (5 сехет)
Вуласа вĕренме: Т.Петĕркки. «Çил-тăвăл».
Килте вулама: Т.Петĕркки. «Çил-тăвăл».(туллии вариант)
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Геройсен чĕлхи, калаçăвĕ. Сăмахсен ытарлă тата куçăмлă пĕлтерĕшĕ.

8. Вĕреннине аса илесси

8 класс

1. Кӳртĕм (2 сехет)
Сăнарлă сăмах – халăх ăс-хакăлĕн пĕр пайĕ.Вăл тапхăрăн-тапхăрăн аталанса пыни.Сăмах ӳнерĕ пурнăçа сăнарсем урлă кăтартни. Ӳнер тĕсĕсем.
Вуласа вĕренме: И.Яковлев. «Чăваш халăхне» (халал).
Ăсталăхпа илем тĕнчи.Пил, пехил, халал, вĕсен жанр паллисем, тытăмĕ.

2. Авалхи çырулăх палăкĕсем(4 сехет)
Авалхи çырулăх палăкĕсем. Руна çырăвĕ.
Асаттесен карт çырăвĕ. Атăлçи Пăлхар культури.
Атăлçи Пăлхар культурин çыруллă палăкĕсем.Вăтам ĕмĕрсенчи культура.
Чĕрĕлекен çырулăхăн малтанхи утăмĕсем.
Вуласа вĕренме:В. Станьял. «Камсем эпир…» Ермей Рожанский. «Мухтав сăмахĕсем». Вăтăр Юман. «Чăтăмлăх çинчен».
Килте вулама: «Уксак Тимĕр Пӳлере илни çинчен»
Ăсталăхпа илем тĕнчи. Мухтав сăввисемпесамахĕсенхăйне евĕрлĕхĕ.

3. 18-19 ĕмĕрсенчи чăваш çырулăхĕпе культури(5 сехет)
18-19 ĕмĕрсенчи чăваш çырулăхĕпе культури.

Вуласа вĕренме:. В.Лебедев. «Пирĕн телей».М.Федоров. «Арçури».
Килти вулама: Юхма Мишши. «Арçури» авторĕпе тĕл пулни».
Вуласа паллашма: Çеçпĕл Мишши. «Чăваш сăввипе ударени правилисем.
Ăсталăхпа илем тĕнчи.Сыпăкпа пусăм сăввисем, сăвă виçисем.

4. 20-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури (8 сехет)
20-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури.
Вуласа вĕренме:.К.Иванов. «Нарспи» поэма. Çеçпĕл Мишши. «Катаран каç килсен…», «Инçе çинçе уйра уяр…», «Тинĕсе», «Çĕн кун аки».
Килте вулама: «Кăвар чĕре» (Çеçпĕл çинчен çырнă аса илӳсен пуххи).
Ăсталăхпа илем тĕнчи.Сăвă хывăмĕсемпе сăвă виçисем.

5. 20-мĕш ĕмĕрĕн пĕрремĕш çурринчи чăваш литератури (8 сехет)
20-мĕш ĕмĕрĕн пĕрремĕш çурринчи чăваш литератури.
Вуласа вĕренме:
1920 – 1930-мĕш çулсем. Илле Тукташ. «Тăван çĕршыв»,
1940 – 1950-мĕш çулсем. И.С.Максимов-Кошкинский. «Ачамăрсем» пьеса. Мĕтри Кипек. «Ягуар» калав.Илпек Микулайĕ. «Госпитальте» калав.
Килте вулама: Л.Агаков. «Салтак ачисем», «Кăсăя». М.Кипек. «Телейлĕ пурнăçшăн».
Ăсталăхпа илем тĕнчи: Хайлав тытăмĕ. Хайлав чĕлхи.

6. 20-мĕш ĕмĕрĕн иккĕмĕш çурринчи чăваш литератури (3 сехет)
20-мĕш ĕмĕрĕн иккĕмĕш çурринчи чăваш литератури.
Вуласа вĕренме:1960 – 1970-мĕш çулсем.Ю.Сементер. «Амăшĕ ывăлĕн палăкĕпе калаçни» сăвă.
80-90-мĕш çулсем. Юхма Мишши. «Шурçамка» повесть.
Килте вулама:Л.Таллеров. «Пысăк тĕнчери пĕчĕк чун».
Ăсталăхпа илем тĕнчи.Сăнарлă чĕлхе, пуплев эрешлĕхĕ.

7. 21-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури (2 сехет)
21-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури. 2000 – 2015-мĕш çулсем.
Вуласа вĕренме:Елен Нарпи. «Çӳпçе тĕпĕнчи çылăх».
Килте вулама:А.Лазарева. «Пирвайхи юрату».
Ăсталăхпа илем тĕнчи: Хайлавсен темипе проблеми.

8. Вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетни (2 сехет)
Чăваш халăхĕн авалхипе хальхи сăмахлăхĕ. Вĕреннине аса илни.

9 класс

1. Кӳртĕм калаçу. Литература тата вăл çыннăн чун-чĕмне витĕм кӳнин пĕлтерĕшĕ (1 сехет)
Чулсемпе пир-авăрçинчеупрансаюлнăсăмахлăх. Несĕлсен руна çырăвĕ. Литература пĕлтерĕшĕ.

2. Халăхăнсăмахвĕççĕнçӳрекенхайлавĕсем (2 сехет)
Ăрăмлăсăмахлăхтĕслĕхĕсем. Кĕлĕсем, сăвапсем, сăрмансем. «Шăпакĕнекинчи» чĕлхесем, ӳкĕтсем, калмаксем.
Балладăсем – сюжетлăюрăсем
Ăсталăхпаилемтĕнчи. Баллада. Литературăрихалăхсăмахлăхĕ.

3. Авалхиçырулăхпалăкĕсем. Пирĕнэрăчченхитапхăртан пуçласа18 ĕмĕр таран. (2 сехет)

Авалхитĕрĕкхалăхĕсенкультури. Вăтамĕмĕрсенчикультурăпа литература лару-тăрăвĕнчипаллăятсем, пулăмсем.

АтăлçиПăлхаркультури.

Чăвашсенвăтамĕмĕрсенчикультури.

Вуласавĕренме:«КӳлТекĕнемухтаканПысăкçыру».МĕтриЮман. «Паттăрпулнăавалсем». Ахмед ибн Фадлан. «АтăлçиПăлхарпатшалăхнеçитсе курни» (сыпăксем).

ПаласахунЮсупĕ. «Хăтлăпĕлӳ». Поэма пĕлтерĕшĕ.

Ăсталăхпаилемтĕнчи. Очерк жанрĕаталанни.

4. 18-19 ĕмĕрсенчичăвашлитератури (3 сехет)

КивĕçырулăхвăхăтĕнчичăвашлитературинченÇĕршывпаçырулăхаçухатнă хыççăнхи пурнăçпа литература. Вĕреннĕнесĕлсемарабла е тĕрĕклеçырнăвăхăт. АтăлçиПăлхарпатшалăхневутпа та хĕçпеаркатсатăкни, халăхăнавалхи çырулăхĕ сӳнни.

Вуласавĕренме:

Н.Я.Бичурин. «Байкал» (çулçӳревочеркĕ). Бичурин пурнăçĕпепултарулăхĕ. Тумхахлăçул-йĕрĕ. «Байкал» очеркрикалавçăсăнарĕ.

С.Михайлов-Янтушĕçĕ-хĕлĕ. Историпе этнографии çырăвĕсем. Халăхсăмахлăхĕпеусă курса çырни. «Юнка» сăвă, «Хĕрринчевыртасшăнмар», «Сунарçăнпуçпулнă-и? (шӳтсем), «Чее кушак» калав.

Н.Ашмарин «Качиçăви» (халап).

Н.Ашмарин – паллăтĕпчевçĕ, чĕлхеçĕ, çыравçă. «Качиçăви» халаприсăнарсем, шухăшсем, ĕçсем. Юратуритӳрĕлĕхпепурнăçриçирĕплĕх.

Ăсталăхпаилемтĕнчи. Сентиментализм. Классицизм.

5. 20 ĕмĕрĕнпĕрремĕшçурринчичăвашлитератури (10 сехет)

Раççейриулшăнусем, экономика аталанăвĕ, халăхсенреволюциллешухăш-туйăмĕвăйланни, наци ăнланулăхĕӳссепыни. Наци культуриныйтăвĕсем мала тухсатăни.Çутлăхпаăслăлăхçыхăнăвĕçирĕпленни. Икĕпăлхавăркĕртнĕçĕнĕлĕх. Айăпсăрайăпланинсинкерĕ. Колхозсемтунăвăхăт. Тăванçĕршывăнаслăвăрçитăванхалăхпурнăçĕпе искусство аталанăвнеулшăнусемкĕртни.

Вуласавĕренме:

1). 1900-1920 çулсем.

Н.Шелепи. «Раççей», «Çĕлен» сăвăсем.

Федор Павлов. «Судра» комеди.

Драмăллахайлавтытăмĕнуйрăмлăхĕсем.

2) 1920 - 1930 çулсем.

Иван Ивник. «Сывлăмйĕрĕюлчĕçырура…», «Юрăçсем». Сăввăнтĕп интонацийĕсем. Поэтпа лирика геройĕнтуйăмĕсем.

Е.Еллиев. «Чĕнтилхепе» (калав). Е.Еллиев – прозăпа драматурги ăсти. Пултарулăхĕнтĕпенĕсем. «Чĕнтилхепе» калавăнфилософиллетĕшши.

3) 1940 – 1950 çулсем.

Митта Ваçлейĕ. «Тăванчĕлхем», «Çĕршывăм, çĕршывăм…». «Анатри юрă», «Тав сана!» сăввисем. «Тайăр» ярăмран. Митта Ваçлейĕ – чăвашпоэзийĕнклассикĕ. Митта лирикинхăвачĕ. Илемлĕхмелĕсем.

Александр Алка. «Июнĕн 22-мĕшĕ», «Бранденбург хапхиумĕнче». А.Алка пурнăçĕпепултарулăхĕ.

П.Хусанкай. «Аптрамантавраш» (сăвăлла роман сыпăкĕ).. П.Хусанкайăн нумайенлĕпултарулăхĕ. Вăрçăхавхипеçырнăхайлавсем.

Килтевулама:М.Кипек. «Телейлĕпурнăçшăн». А.Артемьев. «Симĕсылтăн».
Ăсталăхпаилемтĕнчи. Лирика тата лиро-эпика хайлавĕсен жанр уйрăмлăхĕсем.

6. **20 ĕмĕрĕниккĕмĕшçурринчичăвашлитератури (12сехет)**

Пурнăçпа ӳнерсен çыхăнăвĕ. Сăмахлăхратĕрлĕăруриçыравçăсемкилĕштерсе ĕçлени. Пултарулăхталккăшĕсарăлсапыни. Пурнăçтарăнлăхнетĕрĕсрех, шухăшлăрахкăтартма пуçлани. Сăмахлăхăнпурречĕсемпежанрĕсематалансапыни.

Вуласавĕренме:

1) 1960-1970 çулсем

Ю.Скворцов. «Хĕрлĕмăкăнь». Повеçрехускатнăыйтусем. Ю.Скворцов – талантлă прозаик.
Л.Агаков. «Юманлăхраçаплапулнă»
Ăсталăхпаилемтĕнчи. Эпика жанрĕсенхăйнеевĕрлĕхĕ. Пейзаж, портрет, сăнарсендиалогĕпемонологĕ, интерьер.
Килтевулама:Д.Гордеев. «Çичçунатлăкурак». Ю.Силэм. «Вăрçăачисем».

2) 1980 – 1990 çулсем

Я.Г.Ухсай. «Атте-анне» (поэма сыпăкĕсем). Я.Ухсайăннумайенлĕпултарулăхĕ.
В. Степанов. «Юратухăвачĕ». Фантастикăллă калав.
Килтевулама:В.Синичкин. «Тинĕсре тупнă çĕрĕ». Г.Ефимов. «Тимĕртыткăнра». Н.Максимов. «Пĕррехинче, XXIVĕмĕрте».
Ăсталăхпаилемтĕнчи.Детективлă, мистикăлла тата фантастикăллăхайлавсем.

7. **21 ĕмĕртичăвашлитератури (3 сехет).**

XXĕмĕренпĕтĕмĕшлесăн-сăпачĕ, аталану тапхăрĕсем. Чăваш ăслăлăхĕн ӳнерĕсемпе сăмахлăхăн паллăрах ӳсĕмĕсем. XXI ĕмĕрпуçламăшĕнчиполитикăпахуçалăх тата халăхсийĕсенлару-тăрăвĕ.Аталанутапхăрĕсенчипаллăçынсем, вĕсенĕçĕ-хĕлĕ. Сăмахлăхаçĕнĕлĕхсемпепуянлатнăвилĕмсĕрхайлавсем. Çыруĕçĕнчитĕптуртăмсем. Анăçритĕслĕхсенвитĕмĕ. Модернизм, авангардизм, пост-модерн юхăмĕсенпаллисем.
Вуласавĕренме:
Анатолий Хмыт. «Сарăчечек – уйрăлупалли» калав.
Валери Туркай сăввисем: «Ку эпĕ – Валери Туркай!», «Мĕнчухлĕырăçын çак çĕр çинче!..», «Тупăнатьвăл, ырăçын, ырăçынвалли…», «Айăпакĕрсен – йышăнайăпна…», «Йĕркеллĕçынсем – йĕркеллĕялан…»
Марина Карягина. Палиндромсем. Монопалиндром.
Килтевулама:Г.Краснов. «Хĕрлĕ тюльпан», «Çĕрлелартнă улмуççи»
Ăсталăхпаилемтĕнчи. Хайлаври персонаж ушкăнĕсентытăмĕ.

6. **9 класравĕреннине аса илсепĕтĕмлетни (1 сехет).**

5 класра тăван литературăпа уйрăммăн вĕрентмелли тематика планĕ

Уроксен йĕрки	Урок теми	Сехетсен шучĕ
	Кӳртĕм	
1	Илемлĕ сăнарлăх тĕнчи. Кӳртĕм урок.	**1**
	Сăвă-юрă янăрать юрлама пĕлсен кăна	**3**
2	Ача-пăча сăмахлăхĕ.. Ансат вăййăсем	1
3	Ваттисен сăмахĕсем.	1
4	Тупмалли юмахсем..	1
	Чĕр чунсем – пирĕн туссем	**5**
5	Н.Ишентей. Чĕп хуралĕнче.	1
6	М.Трубина. Чăхпа кушак.	1
7	М.Трубина. Чăхпа кушак.	1
8	Килти вулав урокĕ. «Малька»	1
9	«Ман юратнă чĕр чун» калав çырасси.	1
	Тăван кил – ылтăн сăпка	**4**
10	Ю. Скворцов. Амаçури анне.	1
11	Ю. Скворцов. Амаçури анне.	1
12	Г.Волков. Ăслă ача.	1
13	Калаçу: «Пирĕн çемье»	1
	Вăйли çук та этемрен	**1**
14	П.Афанасьев. Кăйкăр.	1
	Ыр çын пуласси ачаран паллă	**6**
15	А.Галкин. «Икĕ сăнлă пурнăç» юптару	1
16	А.Галкин. «Çӳпĕ» юптару.	1
17	М.Карягина. Слива вăрри.	1
18	М.Карягина. Слива вăрри.	1
19	В.Степанов. Эксклюзивлă сăвăм.	1
20	В.Степанов. Эксклюзивлă сăвăм.	1
	Асли ăслă, кĕçĕнни сапăр пултăр	**5**
21	Л.Сарине. «Цирк курма кайни» калав	1
22	Л.Сарине. «Цирк курма кайни» калав	1
23	Л.Сарине. «Цирк курма кайни» калав	1
24	Р.Сарпи. «Эпĕ тухатмăш карчăкпа паллашни».	1
25	Р.Сарпи. «Эпĕ тухатмăш карчăкпа паллашни».	1
	Киревсĕр йăла-йĕркерен хăтăлар	**5**
26	Л.Мартьянова. Ятсăр троллейбус.	1
27	Л.Мартьянова. Ятсăр троллейбус.	1
28	Б.Чиндыков. Аçу..	1
29	Б.Чиндыков. Аçу..	1
30	Килти вулав урокĕ. А.Галкин. «Йывăр чир».	1

	Тискер вăрçă ан пултăр нихăçан	**3**
31	А.Алка. Ырă ят.	1
32	С.Павлов. Ача вăййи мар.	1
33	С.Павлов. Ача вăййи мар.	1
	5 класра вĕреннине аса илни	**1**
34	5 класра вĕреннине аса илни	1

6 класра тăван литературăпа уйрăммăн вĕрентмелли тематика планĕ

Уроксен йĕрки	Тема	Сехет шучĕ
1	Литература – пурнăç тĕкĕрĕ. Кӳртĕм.	**1**
Юрă – халăх чунĕ		**2**
2	Халăх юррисем, вĕсен сăнарлăхĕпе илемлĕхĕ	1
3	Автор юррисенчи илемлĕх мелĕсем.	1
	Усал – утпа, ырри çурран çӳрет	**7**
4	Митта Ваçлейĕ. «И мĕн пуян».	1
5	Юхма Мишши. «Çĕр улми аврипе Мăян».	1
6	И.Лисаев. «Чире парăнма çуралман» калав	1
7	И.Лисаев. «Чире парăнма çуралман» калав	1
8	И.Лисаев. «Чире парăнма çуралман» калав	1
9	И.Лисаев. «Чире парăнма çуралман» калав	1
10	Килти вулав урокĕ. Е.Нарпи. «Ултав».	1
	Çынна сума сăвакан хăй те сумлă пулакан	**7**
11	А.Николаев. «Юра асламăшĕ» калав	1
12	Е.Лисина. «Çăкăр чĕлли» калав.	1
13	Е.Лисина. «Çăкăр чĕлли» калав.	1
14	Е.Лисина. «Çăкăр чĕлли» калав. Хайлаври илемлĕх мелĕсем	1
15	Л.Сарине. «Кукамай» калав.	1
16	Л.Сарине. «Кукамай» калав. Анатолий Михайлов сăнарĕ.	1
17	П.Эйзин. «Йăмрапа хурăн» сăвă	1
	Ырри – чуншăн, хитри – куçшăн	**4**
18	С.Шавли. «Вĕçкĕн Ваççа» сăвă	1
19	В.Элпи. «Илемлĕхе курма пӳрнĕ ача».	1
20	В.Элпи. «Илемлĕхе курма пӳрнĕ ача». Энтьук сăнарĕ.	1
21	Килти вулав урокĕ. В.Петров. «Мулаххай».	1
	Уркев ӳкерет – ĕçченлĕх çĕклет	**2**
22	В.Петров. «Кăкшăм».	1
23	В. Туркай. «Ниме» сăвă. Поэзи чĕлхи. Сăвă виçисем.	1
	Пул ăслă, тавçăруллă	**3**
24	И.Ахрат. «Юрлакан кĕленчесем».	1
25	Ю.Сементер. «Вилĕме улталани»	1
26	Ф.П.Решетниковăн «Каллех «иккĕ»! картини тăрăх сăнлав сочиненийĕ	1

	Туслăх, тăванлăх, чăтăмлăх	**3**
27	А.Хмыт. «Рафик»	1
28	А.Хмыт. «Рафик»	1
29	Килти вулав урокĕ. А.Галкин. «Ăнăçсăр ăмăрту.»	1
	Халăхшăн ырă ĕç туни – тивĕç, телей, савăнăç	**3**
30	В. Алентей. «Тăшман чеелĕхĕ»	1
31	А.Галкин. «Чĕрĕ парне»	1
32	В.Енĕш. «Пĕчĕк паттăрсем»	1
	6 класра вĕреннине пĕтĕмлетни	**2**
33	Мана килĕшнĕ хайлав. Калаçу урокĕ.	1
34	Пĕтĕмлетӳ урокĕ	1

7 класра тăван литературăпа уйрăммăн вĕрентмелли тематика планĕ

Уроксен йĕрки	Урок теми	Сехетсен шучĕ
1	Кӳртĕм. Литература – сăмах ӳнерĕ	**1**
	Халăх сăмахлăхĕ	**3**
2	Истори юррисем.	1
3	Вăйă-улах, хăна юррисем. Юрă сăввисен сăнарлăхĕ.	1
4	Улăп халапĕсем. Чăваш халăх эпосĕ.	1
	Пусмăрпа тĕттĕмлĕхе хирĕç	**3**
5	Çеçпĕл Мишши пурнăçĕпе пултарулăхĕ	1
6	Çеçпĕл Мишши сăввисене тишкересси	1
7	Н.В.Овчинниковăн «И.Н.Ульяновпа И.Я.Яковлев чăваш шкулĕнче» ӳкерчĕкĕпе ĕçлесси	1
	Ялан ăспа çӳресен ялти ватă ятламасть.	**4**
8	Т. Мархви. «Хăнаран»	1
9	«Хăнаран» калаври ĕç-пуç	1
10	Владислав Николаев. «Дипломлă тиха», «Пакша – уявра» юптарусем.	1
11	Килти вулав урокĕ. Елен Нарпи. «Çылăхлă укçа».	1
	Лайăх ят мултан паха	**11**
12	Г.Луч. Чун туйăмĕ.	1
13	Г.Луч. Чун туйăмĕ	1
14	А.Лазарева. Урок пуçланчĕ.	1
15	А.Лазарева. Урок пуçланчĕ.	1
16	М. Кипек пултарулăхĕ. «Кайăк тусĕ»	1
17	М. Кипек пултарулăхĕ. «Кайăк тусĕ»	
18	Повесть теми, шухăшĕ	1
19	Повеçри ырă тата сивлек сăнарсем	1
20	Повеçе пĕтĕмĕшле тишкересси. Хайлаври хирĕç тăру.	1
21	«Виктор Тараев – çут çанталăк тусĕ» сочинени.	1
22	Килти вулав урокĕ. Çут çанталăк – этемлĕх	1

	сăпки.	
Пĕчĕк çыннăн пысăк чунĕ		**4**
23	Пĕчĕк çыннăн пысăк чунĕ. Ю.Скворцов. «Пушмак йĕрĕ».	1
24	Ю. Скворцов. «Пушмак йĕрĕ». Паня сăнарĕ.	1
25	Л. Мартьянова. Пуçтахсем.	1
26	Килти вулав урокĕ. Пĕчĕк çыннăн пысăк чунĕ	1
Çула тухсан юлташу хăвăнтан лайăхрах пултăр.		**5**
27	Т.Петĕркки. Çил-тăвăл.	1
28	Т.Петĕркки. Çил-тăвăл.	1
29	Т.Петĕркки. Çил-тăвăл. Геройсен чĕлхи, калаçăвĕ. Сăмахсен ытарлă тата куçăмлă пĕлтерĕшĕ.	1
30	Килти вулав. Çула тухсан юлташу хăвăнтан лайăхрах пултăр.	1
31	«Чăн-чăн юлташăн мĕнле пулмалла?» сочинени.	1
Вĕреннине аса илесси		**3**
32	7 класра мĕн вĕреннине аса илесси.	1
33	«Ман юратнă кĕнеке». Калаçу урокĕ.	1
34	Пĕтĕмлетӳ	1

8 класра тăван литературăпа уйрăммăн вĕрентмелли тематика планĕ

Уроксен йĕрки	**Урок теми**	**Сехетсен шучĕ**
	Кӳртĕм. 7 класра вĕреннине аса илни	**2**
1	Сăнарлă сăмах ăсталăхĕ. Кӳртĕм калаçу	1
2	И.Я.Яковлев. «Чăваш халăхне».	1
	Авалхи çырулăх палăкĕсем	**4**
3	В. Станьял. Камсем эпир…	1
4	Ермей Рожанский. Мухтав сăмахĕсем.	1
5	Вăтăр Юман. Чăтăмлăх çинчен.Мухтав сăввисемпе сăмахĕсен хăйне евĕрлĕхĕ.	1
6	Килти вулав урокĕ. «Уксак Тимĕр Пӳлере илни çинчен» халап	1
	18-19 ĕмĕрсенчи чăваш çырулăхĕпе культури	**5**
7	18-19 ĕмĕрсенчи чăваш çырулăхĕпе культури. В.Лебедев. Пирĕн телей.	1
8	М.Федоров пурнăçĕпе пултарулăхĕ	1
9	М.Федоров. «Арçури». Жанрĕ. Хĕветĕр, арçури сăнарĕсем.	1
10	«Арçури» - юмахлатнă лиро-эпикăллă поэма	1
11	«Хĕветĕр сăнарĕ» сочинени.	
	20-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури.	**8**
12	К.Иванов пултарулăхĕн паллă енĕсем. «Нарспи» поэма пахалăхĕ	1
13	«Нарспи» поэмăри илемлĕх мелĕсем.	1
14	Михетерпе Тăхтаман тĕнчи – мул тĕнчи. Пĕтĕмлетӳ	1
15	«Нарспи» поэмăри сăнарсем.	1
16	«Нарспи сăнарĕ» сочинени	1

17	Çеçпĕл Мишши ĕçĕ-хĕлĕпе пултарулăхĕ. Пирĕн Çеçпĕл Мишши.	1
18	«Тинĕсе» сăвăри çĕкленӳлĕх, кĕрешӳçĕ этем сăнарĕ.	1
19	Килти вулав урокĕ. Кăвар чĕреллĕ поэт (Çеçпĕл çинчен çырнă кĕнекесем)	1
	20-мĕш ĕмĕрĕн пĕрремĕш çурринчи чăваш литератури	**8**
20	1940 – 1950-мĕш çулсем. И.Максимов-Кошкинский – чăваш театрĕн мăн аслашшĕ.	1
21	И.Максимов-Кошкинский. «Ачамăрсем» пьеса. Пьесăн теми.	1
22	И.Максимов-Кошкинский. «Ачамăрсем» пьесăра хускатнă проблема.	1
23	Сочинени. «Ачасем те çитĕннисемпе танах пулчĕç».	1
24	Мĕтри Кипек. «Ягуар» калав.	1
25	Мĕтри Кипек. «Ягуар» калаври Ягуарпа Марта сăнарĕсем.	1
26	Илпек Микулайĕ. «Госпитальте» калав.	1
27	Килти вулав урокĕ. Кĕрленĕ вăрçă…	1
	20-мĕш ĕмĕрĕн иккĕмĕш çурринчи чăваш литератури	**3**
28	Ю.Сементер. «Амăшĕ ывăлĕн палăкĕпе калаçни» сăвă.	1
29	Юхма Мишши. «Шурçамка» повесть сыпăкĕсем.	1
30	«Шурçамка» повеçри тĕп сăнар.	1
	21-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури	**2**
31	Елен Нарпи. «Çӳпçе тĕпĕнчи çылăх».	1
32	Елен Нарпи. «Çӳпçе тĕпĕнчи çылăх».	1
	Вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетни	**2**
33	Вĕреннине аса илни.	1
34	Пĕтĕмлетӳ урокĕ	1

9 класра тăван литературăпа уйрăммăн вĕрентмелли тематика планĕ

Уроксен йĕрки	Урок теми	Сехетсен шучĕ
1	**Кӳртĕм калаçу.** Литература тата вăл çыннăн чун-чĕмне витĕм кӳнин пĕлтерĕшĕ	**1**
	Халăхăн сăмах вĕççĕн çӳрекен хайлавĕсем	**2**
2	Ăрăмлă сăмахлăх тĕслĕхĕсем.	1
3	Балладăсем – сюжетлă юрăсем	1
	Авалхи çырулăх палăкĕсем. Пирĕн эрăчченхи тапхăртан пуçласа 18 ĕмĕр таран.	**2**
4	Ахмед ибн Фадлан. «АтăлçиПăлхарпатшалăхнеçитсе курни».	1
5	ПаласАхунЮсупĕ. «Хăтлă пĕлӳ».	1
	XVIII-XIXĕмĕрсенчичăвашлитератури	**3**
6	Н.Бичурин ĕçĕ-хĕлĕ. «Байкал» очерк.	1
7	«Байкал – тĕлĕнмелле кӳлĕ» проект.	1
8	Н.Ашмарин. «Качи çăви» калав.	1
	XXĕмĕрĕнпĕрремĕшçурринчичăвашлитератури	**10**
9	XX ĕмĕрĕн пĕрремĕш çурринчи чăваш литератури. 1900-1920 çулсем.	1
10	Н.Шелепи. «Раççей», «Çĕлен» сăввисем.	1
11	Ф.Павлов. «Судра» комеди. Драмăлла хайлав тытăмĕн уйрăмлăхĕсем.	1
12	1920-1930 çулсем.	1
13	Иван Ивник пултарулăхĕ.	1
14	Е.Еллиев – ăста педагог, çыравçă, салтак. «Чĕн тилхепе» калав.	1
15	«Чĕн тилхепе» калавăн сюжет йĕрĕ, темипе проблеми.	1
16	А.Алкан «Июнĕн 22-мĕшĕ», «Бранденбург хапхи умĕнче» сăввисем.	1
17	П.Хусанкай – чăваш литературин сӳнми çăлтăрĕ. «Аптраман тавраш» сăвăлла роман сыпăкĕсем.	1
18	Килти вулавурокĕ. Кĕрленĕ вăрçă, çуннă çĕр!	1
	XX ĕмĕрĕн иккĕмĕш çурринчи чăваш литератури	**12**
19	1960 – 1970 çулсем.	1
20	Ю.Скворцов. «Хĕрлĕ мăкăнь»	1
21	Ю.Скворцов. «Хĕрлĕмăкăнь». Тамара сăнарĕ.	1
22	Леонид Агаков. «Юманлăхра çапла пулнă».	
23	Леонид Агаков. «Юманлăхра çапла пулнă». Илюк сăнарĕ.	1
24	Леонид Агаков. «Юманлăхра çапла пулнă». Эпика жанрĕсен хăйне евĕрлĕхĕ.	1
25	«Илюк сăнарĕ» сочинени.	1
26	1980 – 1990 çулсем.	1
27	Килти вулав. Тăлăх ачасен шăпи.	1
28	Ухсай Яккăвĕ. «Атте-анне» поэма сыпăкĕсем.	1
29	В.Степанов. «Юрату хăвачĕ». Детективлă, мистикăлла тата фантастикăллă хайлавсем.	1
30	Килти вулавурокĕ. Фантастикăллă хайлавсем.	1
	XXI ĕмĕрти чăваш литератури	**3**

31	Анатолий Хмыт. «Сарă чечек – уйрăлу палли» калав.	1
32	Валери Туркай пултарулăхĕ.	1
33	Килти вулав урокĕ. Туслăхпа юрату.	1
	9 класравĕреннине аса илсепĕтĕмлетни	**1**
34	9 класра вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетни. Тĕрĕслев тесчĕсем.	1

Хушса пани

Сехетсен шучĕ

5 класс

№ п.п	Пайсем	Сехетсен шучĕ пурĕ	Çав шутра	
			Килти вулав урокĕсем	**Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси**
1	Илемлĕ сăнарлăх тĕнчи. Кӳртĕм урок.	1		
2	Сăвă-юрă янăрать юрлама пĕлсен кăна.	3		
3	Чĕр чунсем – пирĕн туссем.	5	1	1
4	Тăван кил – ылтăн сăпка.	4		1
5	Вăйли çук та этемрен	1		
6	Ыр çын пуласси ачаран паллă	6		
7	Асли ăслă, кĕçĕнни сапăр пултăр	5		
8	Киревсĕр йăла-йĕркерен хăтăлар	5	1	
9	Тискер вăрçă ан пултăр нихăçан	3		
10	5 класра вĕреннине аса илни	1		
	Пĕтĕмпе	34	2	2

6 класс

№ п.п	Пайсем	Сехетсен шучĕ пурĕ	Çав шутра	
			Килти вулав урокĕсем	**Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси**
1	Литература – пурнăç тĕкĕрĕ. Кӳртĕм	1		
2	Юрă – халăх чунĕ	2		
3	Усал – утпа, ырри çурран çӳрет	7	1	
4	Çынна сума сăвакан хăй те сумлă пулакан	7		
5	Ырри – чуншăн, хитри – куçшăн	4	1	
6	Уркев ӳкерет – ĕçченлĕх çĕклет	2		
7	Пул ăслă, тавçăруллă	3		1
8	Туслăх, тăванлăх, чăтăмлăх	3	1	
9	Халăхшăн ырă ĕç туни – тивĕç, телей, савăнăç	3		
10	6 класра вĕреннине пĕтĕмлетни	2		1

14	Пĕтĕмпе	34	3	2

7 класс

№ п.п	Пайсем	Сехетсен шучĕ пурĕ	Çав шутра	
			Килти вулав урокĕсем	Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси
1	**Литература – сăмах ӳнерĕ**	1	0	0
2	**Халăх сăмахлăхĕ**	3	0	0
3	**Пусмăрпа тĕттĕмлĕхе хирĕç**	3	0	1
4	**Ялан ăспа çӳресен ялти ватă ятламасть.**	4	1	0
5	**Лайăх ят мултан паха**	11	1	1
6	**Пĕчĕк çыннăн пысăк чунĕ**	4	1	0
7	**Çула тухсан юлташу хăвăнтан лайăхрах пултăр.**	5	1	1
8	**Вĕреннине аса илесси**	3	0	1
	Пĕтĕмпе	34	4	4

8 класс

№ п.п	Пайсем	Сехетсен шучĕ пурĕ	Килти вулав урокĕсем	Сыхăнуллă пуплев урокĕсем
1	Кӳртĕм. 7 класра вĕреннине аса илни	2		
2	Авалхи çырулăх палăкĕсем	4	1	
3	18-19 ĕмĕрсенчи чăваш çырулăхĕпе культури	5		1
4	20-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури	8	1	1
5	20-мĕш ĕмĕрĕн пĕрремĕш çурринчи чăваш литератури	8	1	1
6	20-мĕш ĕмĕрĕн иккĕмĕш çурринчи чăваш литератури	3		
7	21-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури	2		
8	Вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетни	2		
	Пĕтĕмпе	34	3	3

9 класс

№ п.п	Пайсем	Сехетсе ншучĕ пурĕ	Çавшутра	
			Килти вулавур окĕсем	Çыхăну ллă пуплеве аталант арасси
1	Кӳртĕм	1		
2	Халăхăнсăмахвĕççĕнçӳрекенхайлавĕсем	2		
3	Авалхиçырулăхпалăкĕсем.ПирĕнэрăчченхитапхăртанпуçласаXVIIIĕмĕртаран.	2		
4	XVIII-XIXĕмĕрсенчичăвашлитератури	3		1
5	XXĕмĕрĕнпĕрремĕшçурринчичăвашлитератури	10	1	
6	XXĕмĕрĕниккĕмĕшçурринчичăвашлитератури	12	2	1
7	XXIĕмĕртичăвашлитератури	3	1	
8	9 класравĕреннине аса илсепĕтĕмлетни	1		
	Пĕтĕмпе	34	4	2

Хушса пани

5 класс

Çыру тата пуплев аталанăвĕ

1. Сăнлав сочиненийĕ. «Ман юратнă чĕр чун»
2. Проект ĕçĕ. «Пирĕн çемье»

Килти вулав урокĕ валли хайлавсем

1. Чĕр чунсем – пирĕн туссем.

А.Угольников. «Хура ĕне»

«Малька»

Тăван кил – ылтăн сăпка.

Ю.Сементер. «Амăшĕн чунĕ»

Асли ăслă, кĕçĕнни сапăр пултăр.

Е.Осипова. «Хăвăртрах çитĕнесчĕ»

Киревсĕр йăла-йĕркерен хăтăлар.

А.Галкин. «Йывăр чир»

Тискер вăрçă ан пултăр нихăçан.

Л.Агаков. «Кăсăя»

6 класс

Çыру тата пуплев аталанăвĕ

1. Ф.П.Решетниковăн «Каллех «иккĕ»! картини тăрăх сăнлав сочиненийĕ.
2. «Мана килĕшнĕ хайлав». Калаçу.

Килти вулав урокĕ валли вуламалли хайлавсем

1. **Усал – утпа, ырри çурран çӳрет**
   Е.Нарпи. «Ултав».

2. **Ырри – чуншăн, хитри – куçшăн**
   В.Петров. «Мулаххай».

3. **Туслăх, тăванлăх, чăтăмлăх**
   А.Галкин. «Ăнăçсăр ăмăрту.»

7 класс

Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси

1. Н.В.Овчинниковăн «И.Н.Ульяновпа И.Я.Яковлев чăваш шкулĕнче» ӳкерчĕкĕпе ĕçлесси
2. «Виктор Тараев – çут çанталăк тусĕ» сочинени.
3. «Чăн-чăн юлташ мĕнле пулмалла?» сочинени.
4. «Ман юратнă кĕнеке» калаçу.

Килти вулав урокĕ валли хайлавсем

1. **Ялан ăспа çӳресен ялти ватă ятламасть.**
   Е.Нарпи. «Сылăхлă укçа».
   Г.Юмарт. «Выçă куç».
   Г.Луч. «Кама пăхнă-ши?»
2. **Çут çанталăк – этемлĕх сăпки.**
   Г.Ефимов. «Тăван уй-хирĕм…»
   А. Ĕçхĕл. «Çут çанталăк»
   В.Тимаков. «Аттемĕрсен сăваплă çĕрĕ».
3. **Пĕчĕк çыннăн пысăк чунĕ**
   М.Трубина. «Ача чухнехи».
   Г.Краснов-Кĕçĕнни. «Кам ытларах айăплă?»
4. **Çула тухсан юлташу хăвăнтан лайăхрах пултăр.**
   Т.Петĕркки. « Ç ил-тăвăл» (тулли вариант)

8 класс

Çыхăнуллă пуплеве тата пултарулăха аталантарас тĕллевпе тумалли ĕçсем:

1. «Хĕветĕр сăнарĕ» сочинени.
2. Сочинени. «Нарспи сăнарĕ».
3. Сочинени. «Ачасем те çитĕннисемпе танах пулчĕç».

Килте вуламалли хайлавсем:

1 урок. Н. Шелепи пухса- çырса йĕркеленĕ «Уксак Тимĕр Пӳлере илни çинчен» халап
2 урок. Кăвар чĕреллĕ поэт (Çеçпĕл çинчен çырнă аса илӳсем)
3 урок. Л.Агаков. «Салтак ачисем».
М.Кипек. «Телейлĕ пурнăçшăн».

9 класс

Çыхăнуллă пуплеве аталантарас тĕллевпе тумалли ĕçсем:

2. «Байкал – тĕлĕнмелле кӳлĕ» проект.
3. «Илюк сăнарĕ» сочинени.

Килте вуламалли хайлавсем:

1 урок. Кĕрленĕ вăрçă, çуннă çĕр!
А.Артемьев. «Симĕс ылтăн»
2 урок.Тăлăх ачасен шăпи.
Ю.Силэм. «Вăрçă ачисем»
3урок. Фантастикăллăхайлавсем
В.Синичкин. «Тинĕсре тупнă çĕрĕ».
4 урок. Туслăхпа юрату.
Г.Краснов. «Хĕрлĕ тюльпан»
«Çĕрле лартнă улмуççи»